

במעלת עסק התורה בימי השובבי"ם

הבאר היטב או"ח ס"ס תרפ"ה כתב וז"ל, וכתב האר"י ז"ל בפ"י התורה, שימים אלו מסוגלים לתקן עון קרי יותר מכל השנה וכו', לכן מתחיל מפר' שמות, שאז התחיל השעבוד, שנתקן הקרי דאדה"ר, ונגמר בפר' כי תקנה עבד עברי, עכ"ל.

וצריך לבאר מהי מעלתם של ימים אלו, שבהם קוראים קריאת התורה העוסקת במעשה יציאת מצרים, מה ענין ימים אלו לתיקון פגם ברית, מה שייכות פגם ברית לחטא עץ הדעת, ובעיקר, מהי עיקר העבודה הנדרשת מעמנו בימים אלו.

תקון חטא אדלר ביציאת מצרים ומתן תורה

כתב בפרדס רמונים שער י"ג פ"ג וז"ל, ענין גלות מצרים, להיות שעד שזרח אור אברהם, היה הקב"ה משפיע שפע נשמותיו בהמוכחרים שבין האנשים, כי כן היה ראוי. כי אם לא חטא אדה"ר, היה לו כתנות אור באל"ף, שהוא רומז לאחדות השם ויחודו. אבל כשחטא וערבב קדש בחול וחול בקדש ובא נחש על חוה והטיל בה זוהמא, נתערב הקדש והוליד לקין קינא דמסאבותא, והיה העולם הולך ומתקלקל והפת מתעפש, ולכן נתלבש בכתנות עור, שהוא שבעים אומות. ולא חלקם הקב"ה לכבוד שמים, שעדיין לא זרח אור אברהם עד דור הפלגה, וחלקם הקב"ה כאו"א לפי מקומו הראוי לו. ונטיל לחלקו אברהם שהוא אור, ונתקן כתנות אור באל"ף. ולא תיקון גמור, כי היו עדיין סיגים מעורבים בכסף וכסף בסיגים, שבין האומות היו נשמות קדושות ובין הקדושה היתה עדיין זוהמא. והנה בראשונה נתחכם הבורא לטהר הקדושים, ויצא מאברהם ישמעאל ומיצחק עשו, ויעקב מטתו שלימה טהורה ונקיה. אח"כ רצה לטהר ולקבץ נצוצות הנדחות, כי רצונו לבל ידח ממנו נדח, והכניס הכסף הנקי בתוך הכור ברזל עבודת מצרים בתוקף הקליפה, ושם נתקבצו כל הניצוצות אל רוב הכסף הנקי. ולכן שם נתגלגלו כל הדורות, דור המבול שעליהם נאמר, כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, ודור הפלגה שעליהם נאמר, נלכנה לבנים, וכן במצרים נאמר ותוכן לבנים תתנו, עד שיצא הכסף צרוף נקי מנוקה מכל סיג, שש מאות אלף, וכו', כי כבר לא היו ניצוצות כמו שלא יהיו בזמו המשיח, כענין שאמרו חז"ל, אין מקבלים גרים לימות המשיח, וכד"א ד' בדד ינחנו, אבל קלקלנו בעגל, נעשה להם כהתר והוכרחו להתגלגל במותר ולעבדה ולבא בתוך כור שאר הגליות, עכ"ל.

כמה מילי רברבן איכא למשמע מדברי הרמ"ק זי"ע: א. גלות מצרים היא גמר תיקון הקלקול שהחל בחטא אדה"ר, שאז נתערב הקדש בחול, והחל התיקון בהדרגה, וחלק גדול ממנו נתקן בימי אברהם אבינו ע"ה, וסיום התיקון ואסיפת כל הניצוצות מחטא אדה"ר היה בדור יוצאי מצרים. ב. כדי לתקן את כל הניצוצות שנתערבו ברע מחטא אדה"ר, באו נשמות אלו בגלגול בדור יוצאי מצרים, ואז זכו לתיקונם. ג. לאחר שנתקן חטא אדה"ר, היה התיקון כמו בזמן ביאת המשיח, אלא שמחמת חטא העגל נגזרו שאר הגליות.

להלן נבאר קצת לפי קט שכלנו וכפי שראתה עינינו בספה"ק וקבלנו מרבותינו בביאור ענינים אלו:

תוצאת חטא אדלר - פגם ברית

אם כי מהות ועומק חטא אדה"ר נשגב הרבה מעמנו, מצינו בדברי חז"ל ובספה"ק כמה רמזים לכך, שהפגם בעולמות כתוצאה מחטא אדה"ר, עיקרו ושרשו הוא בעניני קדושת הברית, וממילא תקון הפגם הוא בתקון פגם זה.

ראשית דבר רמזו לנו חז"ל בלשון קדשם (שבת קמ"ו רע"א), שבא נחש על חוה והטיל בה זוהמא. וכשקרב ישראל לפני הר סיני פסקה זוהמתם. עוד אמרו חז"ל (סנהדרין ל"ח ע"ב), אדה"ר מושך בערלתו היה. גם בעצם השינוי שחל באדם רואים אנו ענין זה, שהרי עד החטא נאמר, ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבוששו. ואילו אחר החטא בושו בערותם, ואח"כ נאמר ויעש להם כתנות עור.

וכ"כ הראשית חכמה בשער הקדושה רפט"ז: והרי קודם חטא אדה"ר נאמר, ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבוששו, ואמרו רז"ל בויקרא רבה ריש פר' אחרי מות, רבי לוי בשם ר"ש בן מנסיא תפוח עקבו של אדה"ר היה מכהה גלגל חמה, קלסתר פניו עאכו"כ, ע"ש. וכן אמר בתקונים, בקדמיתא כתנות אור, דבהון עקבו מכהה גלגל חמה וכו'. ובודאי כי גם שאר אבריו בערך זה היו מאירים יותר, ולא היה שולט בהם יצה"ר, ולכך ולא יתבוששו. ומי גרם להם הבושת, מצד הערוה שהוא יצה"ר שפגמו. אבל קודם החטא היה האבר הזה להם כיד וורגל. אחר שמצוה של יחוד איש ואשתו ע"י האבר זה, הרי הוא כהנחת תפלין ביד שמאל ותפלין של ראש במח. וכמו שאלו אין בהם יצה"ר, כן באבר ההוא המקיים בו מצות פו"ר שנצטווה אדה"ר קודם החטא, הכל אחד, ואין ראוי שיהיה בו יצה"ר. ומי גרם היות בו יצה"ר ושיצטרך כיסוי ושיאמר עליו ערו"ה, העון שבו היה הפגם, שוא ר"ע ו"ה. ומשך בערלתו ושלט ונתגשם ושלט באבר הזה. ועיקר הצדיקים בעה"ז הוא לתקן פגם אדה"ר. כי אדה"ר כלל כל הנשמות, כולם חטאו, וכלם צריך שיתקנו, עכ"ל.

ומקור דברי הראשית חכמה בתקונ' ריש תקון ס"ט (צ"ט ע"ב), אדה"ר מושך בערלתו הוה, ודאי גרים עריין בעלמא.

נשמות דור המבול

עיקר הקלקול כתוצאה מחטא אדה"ר היה בדור המבול, והתבטא בעיקר בעניני הקדושה, כמ"ש רז"ל עה"פ, כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ, אפילו בהמה חיה ועוף מזדקקים לשאינם מינם. את הסיבה לכך שעיקר הקלקול היה בדור זה דוקא, מבאר האר"י הק', ע"פ הא דאיתא בעירובין י"ח ע"ב, ואמר ר' ירמיה בן אלעזר, כל אותן השנים שהיה אדה"ר בנידוי הוליד רוחין ושידין ולילין, שנאמר ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו כצלמו, מכלל דעד האידנא לאו כצלמו הוליד ומפרש הגמ' שם, דחזא ש"ז לאונסיה, וכתב רש"י שמזה נעשו שדין ורוחין ולילין ומיני מזיקין. וכתב האר"י הק', שנשמות אלו באו לקבל תיקונן בדור המבול, ובמקום לתקן קלקלו עוד יותר והשחיתו את כל העולם, עד שנגזר עליהם המבול.

דור המבול - דור יוצאי מצרים

נשמות דור המבול חזרו לעולם בדור יוצאי מצרים, וכמ"ש הרמ"ק שהבאנו בראש דברינו, שעליהם נאמר, כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו. ורמז לכך בדברי חז"ל בחולין קל"ט ע"ב, משה מה"ת מנין, שנאמר בשגם הוא בשר. וכן איתא בזה"ק (הו"ד בפרי צדיק פורים אות ב') "דעתיד הוה משה לקבלא אוריתא בדורא דטופנא".

וכ"כ האר"י הק' (בפע"ח שער חג המצות פ"א, הו"ד בשלה"ק חלק תורה שבכתב פר' בא ובבאמ"ח פר' שמות אות י"ד) וז"ל, דע כי הודעתך שאותם ק"ל שנה שהיו ישראל במצרים קודם לידת מרע"ה, היו להביא אותם ניצוצות קרי של אדה"ר, ולכן נידונו בעבודה קשה לצרפם וללבנם. וגם הודעתך כי ניצוצות אלו באו תחילה בדור המבול ובדור הפלגה וגם הם חטאו וכו' כענין אדם, והיו משחיתים זרעם כנודע, עכ"ל.

דברים מבהילים בענין זה מצינו בצדקת הצדיק אות צ"ו, מצינו ג"כ באומות העולם שהיו נקיים מזה (מפגם ברית), כמו עוג שפלט מדור המבול, ובלא תיבה כלל. ודאי לא היה ניסא לשיקרא, רק שלא היה בן מבול, דהיינו משחית זרע, כמ"ש בפרק כל היד (נדה י"ג ע"ב, דדרך איברים בני מבול נינהו) וכו'. ולכך נתיירא משה ממנו, כי משה היה ג"כ בדור המבול, כמש"ז"ל, בשגם בגימ' משה, ונאמר עליו כי מן המים משיתיהו, שהיה אז במים וכו', וראה זה נקי כ"כ נתיירא ממנו, עד שא"ל הקב"ה אל תירא וכו', עכ"ל.

תקון השלם לפגם ברית ביצ"מ ומתן תורה

ומה שכתב הרמ"ק זי"ע שביציאת מצרים נסתיים בירור הטוב מן הרע שנערב בטוב בחטא אדה"ר, רמזוהו חז"ל בלשון קדשם (שבת קמ"ה סע"ב), תני רב יוסף, מפני מה עכו"ם מזוהמין, שלא עמדו על הר סיני. שבשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא, ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, עכו"ם שלא

עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן. וכך מצינו בתקו"ז ובזוה"ק כמה פעמים, שמשנה רבינו היה גלגול אדה"ר.

בחטא העגל חזרה זוהמתן

ומה שכתב הרמ"ק זי"ע שע"י שחטאו בעגל נתבטל התיקון והוכרחו לגלות שוב, הדברים רמוזים בדברי חז"ל (ע"ז ה' ע"א) על דברי דהע"ה בתהלים פ"ב, אני אמרתם אלקים אתם ובני עליון כלכם, אכן כאדם תמותון. אמר ר"ל, באו ונחזיק טובה לאבותינו, שאלמלי הם לא חטאו, אנו לא באנו לעולם [פירש"י, לאבותינו, עושי העגל, לא באנו לעולם, שהיו כמלאכים ולא הולידו בנים], שנאמר אני אמרתי וכו', חבלתם מעשיכם, אכן כאדם תמותון.

וכ"כ השלה"ק (חלק תורה שבכתב פר' תצוה בתורה אור) - "וכל זה הדביקות באמצעות התורה, שפסקה זוהמת הנחש כשעמדו בהר סיני, ובעשיית העגל חזר הזוהמא, וכל מה שתמצא בנחש תמצא בעגל".

ימי השובלים - עת הראוי לתקון עניני פגם ברית

ובזה באנו לביאור דברי האר"י הק' שהבאנו בראש דברינו, שימים אלו מסוגלים לתיקון פגם ברית, ע"פ מה שכתבו בספה"ק שהקריאה מעורר הזמן, ולכן כשקוראים פרשיות אלו של תקון פגם הברית בשלימות בזמן יצי"מ, הזמן מסוגל לתקן פגם ברית. וכמו שכתב בספר צדקת הצדיק אות קע"ד וז"ל, ע"י קלקול ופגם הברית נעלם אור התורה ח"ו, כמ"ש אור זרוע לצדיק דייקא, וכתב תורה אור וכו'. וגלות מצרים היה לתקן קלקול הברית, כמ"ש במקו"א על מה שנתגלגל הגלות ע"י מכירת יוסף. ולכך אחר יציאת מצרים, שתיקנו הברית בקושי השעבוד, זכו לאור תורה. ולכך פ' שובבי"ם מתחלת גלות מצרים עד אחר מ"ת מיוחד לתקון הברית, עכ"ל.

תקון פגם ברית, ע"י עסק התורה מאהבת ד'

בזוה"ק פר' ויחי (דף ר"ט) כתב על פגם הידוע וז"ל, תנן אמר רבי יהודה, לית לך חובא בעלמא דלא אית ליה תשובה בר מהאי, ולית לך חייבא דלא חמאן אפי שכינתא בר מהאי, דכתיב לא יגורך רע, עכ"ל.

ובראשית חכמה שער הקדושה פי"ז הקשה, הרי קיי"ל שאין דבר שאין לו תשובה. וכתב שתשובה תתאה אינה מועילה, אלא תשובה עילאה. והביא כן מדברי הרמ"ק זיע"א באלימה שכתב וז"ל, אמנם אם עשה תשובה, אין לך דבר שעומד בפני התשובה. ומה שפי' בזהר שאינו תלוי בתשובה הוא, כי צריך לעשות דברים שהם למעלה ממקום התשובה. והטעם כי הפוגם בברית פוגם במוח, כי משם נשפע הזרע והוא פגם בחכמה, ולכן צריך לעשות תשובה למעלה ממקום התשובה שהיא הבינה, עכ"ל.

ובביאור ענין תשובה עילאה מצינו באגרת התשובה להתניא בפ"ט שביאר שהיא תשובה מאהבה וכתב וז"ל, והנה עיקר האהבה היא אתדבקות רוחא ברוחא, כמ"ש ישקני מנשיקות פיהו וכו' כנודע. וע"ז נאמר - בכל נפשך, שהם הם כל חלקי הנפש שכל ומידות ולבושיהם מחשבה דיבור ומעשה, לדבקה כולן בו ית'. דהיינו המדות במדותיו ית', מה הוא רחום וכו', והשכל בשכלו וחכמתו ית', הוא עיון התורה, דאורייתא מחכמה נפקא, וכן המחשבה במחשבתו ית' והדבור בדבר ד' זו הלכה, וכמ"ש ואשים דברי בפיך ודברי אשר שמתי בפיך, והמעשה הוא מעשה הצדקה להחיות רוח שפלים וכו', וזו היא אתדבקות רוחא ברוחא בתכלית הדביקות והיחוד, כשהיא מחמת אהבה וכו'. ולפי שפגם הברית בהוצאת ז"ל ואצ"ל בעריות או שאר איסורי ביאה דאורייתא או דרבנן פוגם במוח, לכן תקונו הוא דיתעסק באורייתא דמחכמה נפקא. וז"ש בתדב"א, אדם עבר עבירה ונתחייב מיתה למקום, מה יעשה ויחיה, אם היה רגיל לקרות דף אחד יקרא שני דפים, לשנות פרק אחד ישנה ב' פרקים וכו'. וזש"ה בחסד ואמת יכופר עון, ואין אמת אלא תורה וכו'. ועון בית עלי בזבח ובמנחה הוא דאינו מתכפר, אבל מתכפר בתורה וגמ"ח, כדאיתא בספ"ק דר"ה.

וכ"כ האגלי טל בהקדמתו וז"ל, כי תקון הברית תלוי ביותר בלימוד התורה, וביותר בלימוד התורה בעיון. עפ"י מה ששמעתי מאדמו"ר זצ"ל בפ' דברי הזוה"ק שעל חטא שז"ל אינו מועיל תשובה, משום דתשובה הוא מלב, כדכתיב ולבבו יבין ושב וגו', ופגם שבזרע הוא במוח, והרי הקלקול למעלה ממקום התיקון, וכן מצאתי בספר זרע קודש. ועל כן עיון הלכה שהוא במוח, וכל שכן מי שמחדש חידושים, הרי התיקון ג"כ

במוח. ובזוה"ק, דבגלותא בתראה אתקיים בהו וימררו את חייהם בעבודה קשה, זו קושיא, בחומר, דא ק"ו, ובלבנים, דא ליבון הלכה, הובלכ עבודה בשדה, דא ברייתא, את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך, דא תיקו. הרי דכמו דהיה התיקון במצרים מפגם הושז"ל כידוע, ע"י שיעבוד ועבודה גופנית, כ"כ נעשה התיקון ע"י יגיעה ועיון בלימוד התורה. והטעם כנ"ל, מפני שהתיקון הוא במוח, עכ"ל.

לימוד תולאק בהנאה וחיות, כלימוד באהבת ד'

והנה כל רואה דברי התניא קדישא חלחלה תאחזנו, כי סתם עלינו את הדרך, שאין תשובה לפגם הברית (שכתב בראשית חכמה שם שאין כמעט בדורות האלו מי שנקי ממנו), אלא ע"י לימוד תורה מאהבת ד' דייקא, ומי יאמר זכיתי כפי. אמנם בהקדמת האגלי טל האיר עינינו להוציאנו לאורה, וזלה"ק שם, ומדי דברי זכור אזכור מה ששמעתי קצת בני אדם טועין מדרך השכל בענין לימוד תורה"ק, ואמרו כי הלומד ומחדש חידושים ושמח ומתענג בלימודו, אין זה לימוד התורה כ"כ לשמה, כמו אם היה לומד בפשיטות, שאין לו מהלימוד שום תענוג והוא רק לשם מצוה. אבל הלומד ומתענג בלימודו, הרי מתערב בלימודו גם הנאת עצמו. ובאמת זה טעות מפורסם. ואדרבא, כי זה היא עיקר מצות לימוד התורה, להיות שש ושמח ומתענג בלימודו, ואז דברי תורה נבלעין בדמו, ומאחר שנהנה מדברי תורה, הוא נעשה דבוק לתורה וכו'. הלומד לשם מצוה ומתענג בלימודו, הרי זה לימוד לשמה וכולו קודש, כי גם התענוג מצוה, עכ"ל.

וממשיך האג"ט שם ומבאר ע"פ דברי הרמב"ם, שאף שפסק מצות צריכות כוונה, מ"מ פסק שכפאוהו ואכל מצה יצא, ומפרש הר"ן, דבמצה הרי נהנה באכילתו, ואמרינן בעלמא המתעסק בחלבים חייב שכן נהנה, וה"נ במצוה שנהנה בעשייתה יוצא אפילו בלא כוונה, דלפ"ז ה"ה בלימוד תורה, כיון שנהנה והנאה מכלל המצוה, הרי זה דומה לאכילת מצה, דכפאו ואכל מצה יצא, אף דאינו מתכוין למצוה. ומסיים האג"ט, דעוד יגדל טעם זה במחדש חדושים בתורה, עכת"ד.

הרי לנו, דהעצה היעוצה לתקון עניני הקדושה, ובפרט בימי השובבי"ם המסוגלים לכך, היא לימוד התורה בעיון מתוך חשק והנאה, ובפרט כשזוכה לחדש חידושי תורה, שע"י זה זוכה להדבק בתורה, וממילא נדבק בקב"ה, כמי שלומד מאהבה, דאורייתא וקב"ה חד הוא.